

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax 038 425 48 88
overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Inlichtingen bij

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]@overijssel.nl
Zaaknummer 6109348

Stichting Naturalis Biodiversity Center

[REDACTED]
Postbus 9517
2300 RA LEIDEN

Datum	Kenmerk	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
06.04.2021	2021/0045806	5		

Onderwerp: Ontheffing Wet natuurbescherming

Geachte [REDACTED],

U heeft, namens Stichting Naturalis Biodiversity Center, een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 17 december 2020² ontvangen. De aanvraag betreft een ontheffing voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar de biodiversiteit, waaronder beschermde soorten, in de gehele provincie Overijssel. De aanvraag is met de aanvullende informatie aangepast.³ Wij gaan uit van de aangevraagde ontheffing nadat deze is aangevuld. In deze brief geven wij onze beslissing weer.

Besluit

Wij verlenen stichting Naturalis Biodiversity Center (verder Naturalis) een ontheffing van de verschillende verbodsbepalingen voor diverse beschermde soorten. Alleen voor beschermde ongewervelden (met name insecten) is op beperkte schaal het actief doden ten behoeve van het verzamelen van specimen toegestaan. Deze toestemming geldt uitsluitend in het kader van wetenschappelijk inventariserend en monitorend onderzoek. Een overzicht van de verbodsbepalingen en verschillende soortgroepen is weergegeven in tabel 1.

Ten behoeve van de onderzoeken naar de diversiteit aan ongewervelden staan wij het gebruik van verschillende niet selectieve vangmiddelen toe.⁴ Het gaat om de volgende vangmiddelen: bodemvallen, aasvallen, malaisevallen, boomvallen, lichtvallen, zuigvallen, panvallen, potvallen, sleepnet. Deze vangmiddelen zijn tevens aan te merken als verboden middelen⁵ volgens het Besluit natuurbescherming. Het is verboden om deze middelen buiten gebouwen bij zich hebben. Van dit verbod geven wij aan de stichting een ontheffing ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek.⁶

Voor vangmiddelen die zijn voorzien van een dodingsmiddel leggen we een beperking in het gebruik op. Deze is vastgelegd in de voorschriften. Als dodingsmiddel voor insecten is ethylacetaat, ethyleen-glycol, zout water, alcohol of bevriezing toegestaan.

¹ In het kader van art. 3.3, eerste lid; art. 3.4, tweede lid; 3.8, eerste lid, 3.9, tweede lid en art. 3.10, tweede lid, in samenhang met art. 3.8, eerste lid, art. 3.25, vierde lid, onder a, Wet natuurbescherming.

² Ons kenmerk 2020/0357675.

³ E-mail met bijlagen van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353 en e-mail met bijlage van 5 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0033634.

⁴ Op basis van art. 3.9 Wet natuurbescherming,

⁵ Wet natuurbescherming, art. 3.24 i.c.m. Besluit natuurbescherming art. 3.10.

⁶ Op basis van de Wet natuurbescherming art. 3.25, vierde lid.

Voor alle strikt beschermde soorten⁷ geven wij Naturalis een ontheffing voor het tijdelijk bezit (onder zich hebben) en vervoeren van gevonden dode beschermde dieren.⁸ Deze toestemming geldt alleen voor zover het gaat om 'onbewerkte' dieren en als dat bezit en vervoer niet bedoeld is om deze exemplaren te prepareren.

Tabel 1: Soortgroepen en verbodsbepalingen Wnb waarvoor ontheffing wordt verleend

Soortgroep	verbodsbepaling	(opzettelijk) a. doden of b. vangen ^{9, 10, 11} of X. allebei	nesten, rustplaatsen en eieren opzettelijk vernielen, te beschadigen of weg te nemen ¹²	opzettelijk (ver)storen ^{13, 14}	vogels, herkenbare delen daarvan, daaruit verkregen producten, onder zich te hebben of te vervoeren ¹⁵	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen ^{16, 17}	opzettelijk plukken en verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen ^{18, 19}	onder zich te hebben of te vervoeren ²⁰
Vogels			X		X			
Vleermuizen (art. 3.5)				X		X		X
Grondgebonden zoogdieren (art. 3.5)				X				X
Andere zoogdiersoorten (art. 3.10)				n.v.t.				n.v.t.
Amfibieën (art. 3.5)				X				X
Andere amfibieën (art. 3.10)				n.v.t.				n.v.t.
Reptielen (art. 3.5)				X				X
Andere reptielen (art. 3.10)				n.v.t.				n.v.t.
Vissen (art. 3.5)				X		X		X
Andere vissoorten (art. 3.10)				n.v.t.		X		n.v.t.
Ongewervelden (art. 3.5)	X			X		X		X
Andere ongewervelden (art. 3.10)	X			n.v.t.		X		n.v.t.
Planten (art. 3.5)							X	X
Andere plantensoorten (art. 3.10)							X	n.v.t.

Toelichting bij vermelding n.v.t.: voor de soorten, vallend onder art. 3.10 Wnb, is geen expliciet verbod opgenomen om eieren opzettelijk te vernielen of te rapen, voor het verstoren of om deze soorten onder zich te hebben of te vervoeren.

⁷ Het betreft alle vogelsoorten (art. 3.1 Wnb) en alle soorten die onder art. 3.5 Wnb vallen.

⁸ Wet natuurbescherming, art. 3.2, zesde lid en art. 3.6, tweede lid

⁹ Art. 3.1, eerste lid Wnb

¹⁰ Art. 3.5, eerste lid Wnb

¹¹ Art. 3.10, eerste lid, sub a Wnb

¹² Art. 3.1, tweede lid Wnb

¹³ Art. 3.1, vierde lid Wnb

¹⁴ Art. 3.5, tweede lid Wnb

¹⁵ Art. 3.2, zesde lid

¹⁶ Art. 3.5, vierde lid Wnb

¹⁷ Art. 3.10, eerste lid, sub b Wnb

¹⁸ Art. 3.5, vijfde lid Wnb

¹⁹ Art. 3.10, eerste lid, sub c Wnb

²⁰ Art. 3.6, tweede lid Wnb

Korte motivatie van ons besluit

Deze ontheffing geven we vanwege het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar de biodiversiteit op het grondgebied van provincie Overijssel. Het gaat zowel om inventariserend als om monitorend onderzoek. De doelstelling van dat onderzoek is gericht op alle biodiversiteit in flora en fauna. De aandacht ligt vooral bij ongewervelden gedurende de looptijd van de ontheffing. De focus ligt met name op insecten.

Al het veldwerk wordt zorgvuldig voorbereid door onderzoekers van Naturalis en voorgelegd aan de wetenschappelijke directie. De onderzoeksmethoden zijn erop gericht om zo min mogelijk invloed te hebben op de staat van instandhouding van (beschermde) soorten. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van nieuwe en alternatieve onderzoekstechnieken. De nieuwe technieken zijn echter geen volwaardige vervanging voor het verzamelen van specimen om de Nederlandse biodiversiteit te documenteren voor huidig en later onderzoek. De aanwezigheid van specimen maakt onder andere genetisch onderzoek mogelijk. Uit de gegevens, verkregen tijdens de behandeling van de aanvraag, blijkt een grote zorgvuldigheid in de afweging van locaties en onderzoeksmethoden.

Naast het actief verzamelen in het wild van specimen van ongewervelden (vooral insecten) verzamelt Naturalis ook dode gewervelde dieren. Het gaat daarbij om dieren die onder andere in het veld door de onderzoekers of door derden dood worden aangetroffen. Deze dieren worden Naturalis aangeboden voor onderzoek.

De uitgebreide motivering voor ons besluit is in bijlage 2 (overwegingen) weergegeven.

Geldigheidsduur ontheffing

Deze ontheffing is geldig tot en met 30 april 2031.

Voorschriften

De gevraagde ontheffing kan naar ons oordeel worden afgegeven. Aan deze ontheffing verbinden wij voorschriften. Deze zijn weergegeven in bijlage 1.

Ontheffing van soorten is niet zondermeer geldig in Natura 2000-gebieden

De soortenbescherming is een ander afwegingkader dan voor gebiedsbescherming. In de aanvraag worden een aantal soorten weergegeven, die in een aantal Natura 2000-gebieden als instandhoudingsdoel gelden. Voor onderzoek naar dergelijke soorten is mogelijk ook een vergunning Wet natuurbescherming nodig. Dat geldt ook voor het uitvoeren van fysiek ecologisch onderzoek in het algemeen binnen deze gebieden. Provincie Overijssel is ook bevoegd voor het geven van natuurvergunningen op basis van de Wet natuurbescherming. Neem contact op met het Overijssel Loket²¹ als u verwacht dat een natuurvergunning nodig is.

Ambtshalve intrekking of wijziging ontheffing

Wij wijzen u er op dat wij ambtshalve deze ontheffing wijzigen of intrekken, bijvoorbeeld als de omstandigheden zodanig veranderd zijn, dat wij deze niet of onder andere beperkingen of voorwaarden zouden hebben verleend.²²

Leges

U bent voor het in behandeling nemen van uw aanvraag geen leges verschuldigd²³:

---

²¹ Telefonisch via 038 499 88 99 of via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl.

²² Wet natuurbescherming art. 5.4, eerste lid.

²³ Belastingverordening Overijssel 2020

Artikel Code	Artikel omschrijving	Leges bedrag
7.6.5	In behandeling nemen van een aanvraag voor een ontheffing als bedoeld in de artikelen 3.3, 3.4, 3.8, 3.10 en 3.34 van de Wnb, in verband met handelingen in het kader van wetenschappelijk onderzoek, onderwijs en re-populatie voor niet-commerciële doeleinden.	€ 0,00
Totaal leges		€ 0,00

Vragen

Heeft u vragen? Mailt u dan [REDACTED]. Haar e-mailadres is [REDACTED]@overijssel.nl. Schrijft u ons een brief of e-mail? Vermeld dan ook het zaaknummer 6109348. Op die manier is direct duidelijk bij welke zaak uw bericht hoort. Wij kunnen dan sneller op uw vraag of opmerking reageren.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

[REDACTED]
Lars Wuijster,
teamleider Vergunningverlening

Bijlagen:

Bijlage 1
Bijlage 2
Bijlage 3
Bijlage 4
Bijlage 5

Voorschriften
Overwegingen bij het besluit
Het verzamelen van planten en dieren in deze tijd
Wet natuurbescherming beschermde ongewervelden art. 3.5, eerste lid
Desinfectie protocol veldwerk, RAVON, april 2020

Afschriften

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en wethouders van alle gemeenten in Overijssel

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken.

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 038 – 425 48 02.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 – 361 55 55.

BIJLAGE 1 - VOORSCHRIFTEN

Moet u volgens voorschriften iets melden of contact opnemen met het bevoegd gezag?

Geeft u altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming – de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit (2021/0045806). Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek bestemd is. Het **Overijsselloket** is bereikbaar via de telefoon onder nummer **038 499 88 99, optie 2** of via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl. Geeft u bij het melden ook uw naam en telefoonnummer aan ons door!

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. Deze ontheffing is geldig voor de ontheffinghouder, te weten stichting Naturalis Biodiversity Center (verder Naturalis), of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende vaste medewerkers of (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
2. Naturalis is als ontheffinghouder verantwoordelijk voor het gebruik van de ontheffing en de naleving van de voorschriften waaronder zij is verleend. De verantwoordelijkheid van de ontheffinghouder laat onverlet dat de gebruiker van de ontheffing strafrechtelijk kan worden vervolgd bij overtreding van de voorschriften bij deze ontheffing.
3. De ontheffinghouder zorgt ervoor dat in het veld gebruikers van de ontheffing, de in opdracht van de ontheffinghouder handelende vaste medewerkers of (rechts-)personen een (digitaal) afschrift van de ontheffing met bijbehorende stukken bij zich dragen.
4. De ontheffinghouder kan ten behoeve van het onder zich hebben en vervoeren van in het wild gestorven, niet bewerkte dieren, een tijdelijke machtiging afgeven aan derden voor het vervoer binnen onze provinciegrenzen. Voorwaarde daarvoor is dat het vervoer niet nodig is vanuit de intentie om het dier te prepareren.
5. De tijdelijke machtiging moet de volgende gegevens bevatten:
  - a) Volledige naam, adres en woonplaats van de gemachtigde;
  - b) de soort(en) en de aantallen per soort waarvoor de machtiging geldt;
  - c) de handelingen die, in overeenstemming met voorschrift 4 van de ontheffing, mogen worden verricht;
  - d) de randvoorwaarden c.q. condities waaronder het dode dier moet worden vervoerd;
  - e) de locatie waar vandaan het dier vervoerd wordt;
  - f) de periode waarvoor de machtiging geldt;
  - g) de datum, naam en handtekening van de tekenbevoegde persoon namens de ontheffinghouder;
  - h) het kenmerk van de ontheffing (2021/0045806) waarop de machtiging is gebaseerd.

De tijdelijke machtiging kan per app of e-mail worden afgegeven.

6. Als de ontheffinghouder een derde machtigt voor de handelingen in voorschrift 4, informeert u ons tegelijkertijd door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl. Geeft u daarbij de gegevens uit voorschrift 5 door.

Specifieke handelingen en beperkingen

7. Levend gevangen dieren moeten op de plek waar ze gevangen zijn, weer vrij worden gelaten.
8. Binnen onderzoeklocaties waar, volgens de NDFF of andere data, beschermde bedreigde of ernstig bedreigde ongewervelden voorkomen is het gebruik van vangmiddelen, voorzien van een

dodingsmiddel, niet toegestaan. Dit geldt uitsluitend voor die vangmiddelen die, onbedoeld, de eventueel voorkomende (ernstig) bedreigde soorten ook aantrekt.

9. Als dodingsmiddelen voor insecten zijn ethylacetaat, ethyleen-glycol, zout water of alcohol toegestaan. Daarnaast mogen insecten door middel van bevriezing gedood worden.
10. Het verzamelen van beschermde planten is uitsluitend toegestaan als voldaan wordt aan de volgende regels
  - a) het gaat om een nieuwe vindplaats die tenminste 1 km verwijderd is van de bekende vindplaatsen, zoals weergegeven in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFB),
  - b) alleen als de populatie uit meer dan 25 bloeiende / vruchtzettende planten bestaat mag één plant volledig (inclusief wortels) meegenomen worden als de plant max. 60 cm hoog is. Als het om grotere planten gaat worden representatieve delen van wortel, stengel, blad, bloeiwijze en vrucht meegenomen. Als het om een houtige soort gaat wordt volstaan met één tak,
  - c) als de populatie uit 25 of minder bloeiende/vruchtzettende planten bestaat moeten de planten ter plekke in leven blijven. In dat geval mag ten hoogste een zijtak met bladen, bloemen en vruchten verzameld worden. Bij grotere planten mag een blad en een bloem en/of vrucht worden verzameld.

Hygiënemaatregelen bij veldonderzoek

11. De ontheffinghouder voorkomt het overbrengen of verspreiden van ziektekiemen via materieel, materiaal of kleding. Daarvoor bent u verplicht om bij elk veldonderzoek naar water- en oeverplanten of macro-fauna in en nabij waterpartijen het actuele 'desinfectie protocol veldwerk vissen en amfibieën' van de stichting RAVON (zie bijlage 5 voor actuele versie 2020) toe te passen.
12. Ter voorkoming van verspreiding van invasieve exoten is het verplicht bij het verlaten van een onderzoekslocatie eerst het profiel van schoenen, laarzen en banden van vervoersmiddelen grondig te reinigen met water en een borstel om plantenresten volledig te verwijderen.

Rapportageplicht

13. De ontheffinghouder dient jaarlijks per gemeente te rapporteren welke middelen, toegestaan volgens deze ontheffing, zijn toegepast bij onderzoek naar strenger beschermde ongewervelden²⁴. Tevens geeft u aan welke soorten zijn gevangen c.q. verwond of gedood zijn bij het vangen. Ook informatie over de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen is van belang.
Concreet moet het volgende worden weergegeven:
  - per onderzoek de locatie (naam gemeente) en datum;
  - per onderzoek het doel daarvan;
  - per onderzoek de gebruikte vangmiddelen/-methoden;
  - per onderzoek het aantal gevangen exemplaren van een soort;
  - per onderzoek de aantallen verstoorde c.q. gedode individuen van een soort (ook als er geen sprake is opzet;
  - per onderzoek de aantallen verstoorde of vernielde voortplantings- of rustplaats van de betrokken soort.Het rapport bestaat uit een spreadsheet. De ontheffinghouder dient ervoor te zorgen dat hij de benodigde gegevens van de gebruikers van de ontheffing krijgt.
14. De ontheffinghouder levert het rapport elk jaar uiterlijk 15 februari digitaal aan bij Gedeputeerde Staten van Overijssel via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van Wet natuurbescherming – soorten en het kenmerk van de ontheffing (2021/0045806). Het eerste rapport levert u uiterlijk 15 februari 2022 aan.

---

²⁴ Soorten van bijlage IV Habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn (zie bijlage 4).

BIJLAGE 2 - OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT

Het besluit bestaat uit de ontheffing en voorschriften. In deze bijlage zijn de overwegingen bij het besluit opgenomen. Het besluiten de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De overwegingen zijn als volgt opgebouwd:

A	BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER	10
A1	Bevoegdheid	10
A1.1	Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	10
A2	Procedure	10
A2.1	Overeenstemming andere provincie	10
A2.2	Adviesverzoek aan gemeente	10
A2.3	Ontheffing soorten niet zomaar toepasbaar binnen Natura 2000-gebied	11
A3	Toetsingskader soorten	11
A3.1	Wettelijke regels	11
A3.2	Provinciaal beleid	11
A3.2.2	Beleidsregel Natuur Overijssel 2017	11
B	AANVRAAG ONTHEFFING – DE FEITEN	11
B1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	11
B1.1	Omschrijving van de activiteiten	11
B1.2	Doel van het ecologisch onderzoek	12
B1.3	Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	12
B1.4	Middelen waarvoor ontheffing wordt gevraagd	14
B1.5	Periode	15
B1.6	Onderliggende documenten / informatie	15
B1.7	Aanvullende gegevens	15
B1.8	Conclusie noodzaak ontheffing	15
C	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	16
C1	Inhoudelijke beoordeling	16
C1.1	Beoordeling aanpak onderzoek	16
C1.2	Beoordeling (vang)middelen	17
C1.3	Jaarlijkse plicht om te rapporteren	19
C1.4	Alternatievenafweging	19
C1.5	Wettelijk belang	19
C1.6	Beoordeling staat van instandhouding	19
C1.7	Toetsing aan overige vereisten	20
C1.8	Eindconclusie toetsing	20
C1.9	Zorgplicht blijft altijd gelden	20
C2	Adviezen	20
C2.1	Bespreking van adviezen	20

D Slotconclusie.....	21
BIJLAGE 3 – Stichting Naturalis 'het verzamelen van dieren en planten in deze tijd'.	22
BIJLAGE 4 – Wet natuurbescherming beschermde ongewervelden art. 3.5, eerste lid...	25
BIJLAGE 5 – Desinfectie protocol veldwerk, RAVON	26

A BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER

A1 Bevoegdheid

A1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De handelingen in de aanvraag voor ontheffing vinden onder andere plaats op het grondgebied van Overijssel. Er is geen sprake van handelingen die in hoofdzaak in één provincie worden verricht, maar vindt verspreid over heel Nederland plaats. De activiteiten vallen mogelijk voor een klein deel onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming²⁵.

Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel zijn voor het grootste deel van de aanvraag bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb voor de handelingen op haar grondgebied (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (art. 1.3, derde lid Wnb) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

Wij zijn niet bevoegd voor het bezit (onder zich hebben) en het vervoeren van geprepareerde beschermde dieren.²⁶ Ook voor het oprapen (toe-eigenen), mee nemen en vervoeren van een dood dier, die niet door de schuld van degene die dat dier opdraagt is gestorven, zijn wij niet bevoegd als dat gebeurt om dat dier te laten prepareren. Voor deze specifieke gevallen is het ministerie van LNV bevoegd.

A2 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

A2.1 Overeenstemming andere provincie

De handelingen in de aanvraag voor ontheffing vinden plaats op ons grondgebied. Deze bestaan voornamelijk uit onderzoek in verschillende vormen naar de aanwezigheid van beschermde soorten. Er worden alleen van ongewervelde dieren, voornamelijk insecten, één of enkele exemplaren aan de natuur onttrokken. Populaties van insectensoorten zijn meestal veel groter dan de plek waar bemonsterd wordt. Als een soort met uitsterven wordt bedreigd worden geen exemplaren verzameld.²⁷ Effecten op populaties van ongewervelden op het grondgebied van een andere provincie treden hierdoor niet op. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

A2.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van alle gemeenten²⁸ in de provincie Overijssel gestuurd met het verzoek om advies. De gemeenten zijn vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

Van de gemeenten heeft alleen gemeente Zwolle op ons adviesverzoek gereageerd. De reactie van de gemeente bespreken we in paragraaf C2. De andere gemeenten hebben van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

---

²⁵ Art. 1.3, eerste lid Besluit natuurbescherming

²⁶ Art. 1.4, eerste lid, onderdeel b en c, in combinatie met art. 1.3, vijfde lid, onderdeel a van de Wet natuurbescherming.

²⁷ Bijlage 'Reactie op bijlage ontbrekende gegevens' bij e-mail van 1 februari 2021, ons kenmerk 2021/0028353, blz. 1, onder vraag 1.

²⁸ Te weten: Almelo, Borne, Dalfsen, Deventer, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Kampen, Losser, Oldenzaal, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Rijssen-Holten, Staphorst, Steenwijkerland, Twenterand, Tubbergen, Wierden, Zwartewaterland en Zwolle.

A2.3 Ontheffing soorten niet zomaar toepasbaar binnen Natura 2000-gebied

Als ecologisch onderzoek binnen (de invloedssfeer van) een Natura 2000-gebied plaats vindt, dan is er mogelijk sprake van (tijdelijke) negatieve effecten op één of meerdere instandhoudingsdoelen van dit gebied. Als er sprake is van een kans op significant negatieve gevolgen heeft u mogelijk ook een natuurvergunning nodig op basis van de Wnb²⁹. Neem in dat geval contact met ons op. Wij zijn ook voor dat onderdeel bevoegd gezag.

A3 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

A3.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.³⁰ Voor zover dat in overeenstemming is met de wettelijke regels.³¹

Ook het Besluit natuurbescherming³² en (soms) de Regeling natuurbescherming³³ zijn voor de toetsing relevant.

A3.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7).

A3.2.2 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

In onze beleidsregel Natuur geven we uitleg over de wijze waarop onze provincie uitvoering geeft aan de Wet natuurbescherming. De beleidsregel wordt aangepast als daar aanleiding toe is. Achtergrond-informatie bij wijzigingen in onze beleidsregels vindt u in de 'Handreiking soortenbescherming'³⁴.

B AANVRAAG ONTHEFFING – DE FEITEN

B1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

B1.1 Omschrijving van de activiteiten

Naturalis vraagt een ontheffing vanwege het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, onder andere in provincie Overijssel. Zij voert taken uit op gebied van natuurhistorisch collectiebeheer en instandhouding van de nationale onderzoeksinfrastructuur voor biodiversiteitsinformatie. De aanvraag bij de provincie heeft betrekking op deze nationale onderzoeksinfrastructuur.

Voortdurende kennisontwikkeling van de biodiversiteit is van groot belang voor tal van aspecten die direct van invloed zijn op het welzijn van de mensheid: voor voedselvoorziening, volksgezondheid en ter bescherming van flora en fauna. Naturalis is, zoals vastgelegd in de statuten, 'een permanente instelling in dienst van de gemeenschap en haar ontwikkeling, toegankelijk voor het publiek, niet gericht op het maken van winst, die de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verwerft, behoudt, wetenschappelijk onderzoekt, presenteert en hierover informeert voor doeleinden van studie, educatie en

²⁹ Wet natuurbescherming, artikel 2.7, tweede en derde lid.

³⁰ Wet natuurbescherming, art. 1.10, derde lid.

³¹ Wet natuurbescherming, art. 3.3, vierde lid en/of art. 3.8, vijfde lid.

³² Art. 3.9, art. 3.10 en art. 3.11, Besluit natuurbescherming

³³ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming.

³⁴ Zie website provincie Overijssel: <https://www.overijssel.nl/loket/vergunning/milieu-natuur/wet-3/> Onderaan de webpagina onder het kopje 'Toelichting'.

genoegen'. Zij richt zich op het onderzoek naar de wereldwijde diversiteit van planten en dieren. Hierbij bestaat bijzondere aandacht voor de diversiteit aan soorten in Nederland.

Naturalis verricht breed inventariserend en monitorend onderzoek naar de stand van de biodiversiteit. Zij probeert een representatief actueel beeld te documenteren van de biodiversiteit van Nederland. Dit betekent dat, naast het inventariseren en monitoren, met regelmaat exemplaren uit het wild worden verzameld en aan de collectie toegevoegd.³⁵ Uit de reactie op ons verzoek om aanvullende gegevens blijkt dat het verzamelen van specimen uitsluitend betrekking heeft op ongewervelden, met name insecten en daarnaast planten.

Tijdens veldonderzoek worden soms dode gewervelden (vogels, zoogdieren, amfibieën, reptielen), die worden aangetroffen in de natuur, meegenomen om ze te onderzoeken of in de collectie op te kunnen nemen.³⁶ Daarnaast worden dode gewervelde dieren aangeboden voor de collectie, zoals dieren die gevonden zijn door derden, slachtoffers door verkeer, dieren uit asielen, van vogelringers en dergelijke. Naturalis verzamelt zelf specimen ten behoeve van DNA onderzoek. Dit alles betreft onderzoek dat Naturalis al decennia lang uitvoert.

De stichting verzorgt de basis voor de (genetische) monitoring van de Nederlandse biodiversiteit. Dit onderzoek draagt bij aan fundamentele en toegepaste kennis die noodzakelijk is om biodiversiteit te behouden en haar te benutten voor schoon water, voedsel en medicijnen.³⁷

Door de directie van Naturalis zijn twee beleidslijnen vastgesteld die richting geven aan de werkwijze bij veldwerk: het 'Besluit dierproeven' en het standpunt 'Het verzamelen van dieren en planten in deze tijd'.

Het besluit dierproeven impliceert dat er in het veld geen levende gewervelden worden gedood voor onderzoek, noch worden handelingen verricht die als dierproef kunnen worden gekarakteriseerd. Het manifest 'Het verzamelen van dieren en planten in deze tijd' bevat de algemene leidraad voor medewerkers over hoe te handelen (zie bijlage 3). Er zijn (nog) geen werkprotocollen, maar er is wel sprake van staande praktijken.³⁸ Dat betreft afspraken om het lokaal uitsterven van een diersoort of plantensoort door het verzamelen van specimen te voorkomen.

B1.2 Doel van het ecologisch onderzoek

Naturalis probeert een representatief actueel beeld te documenteren van de biodiversiteit van Nederland. Doel daarvan is een documentatie te hebben van de Nederlandse biodiversiteit voor huidig en later onderzoek. Hierop kan onder meer moleculair en ander genetisch onderzoek worden gebaseerd, ook in tijdseries. Daarnaast wordt de verzameling ingezet ten behoeve van onderwijs en educatie. Het gaat hierbij om het verzorgen van wetenschappelijk (veld)onderwijs voor biologie opleidingen en daarnaast om het aanbieden van educatieve activiteiten en programma's voor primair, voortgezet en hoger onderwijs, zowel in het museum als op scholen en in de natuur.

B1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

Oorspronkelijk vroeg u ontheffing aan van de verbodsbepalingen voor alle beschermde soorten. Daarbij werd ontheffing gevraagd voor zowel het doden als het vangen van alle beschermde diersoorten. Tevens wordt ontheffing gevraagd om voortplantings- en rustplaatsen³⁹ te beschadigen of vernielen. Daarnaast is ontheffing gevraagd om beschermde plantensoorten opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.⁴⁰ Voor alle beschermde soorten wordt tevens ontheffing gevraagd van het verbod om deze in bezit te hebben en te vervoeren.⁴¹

³⁵ Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 3-4. Ons kenmerk 2020/0357675.

³⁶ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 1, onder vraag 1 en blz. 2 onder vraag 7.

³⁷ Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 3. Ons kenmerk 2020/0357675.

³⁸ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 4, onder vraag 11.

³⁹ Wnb, art. 3.1, tweede lid, art. 3.5, vierde lid, art. 3.10, eerste lid, sub b.

⁴⁰ Wnb, art. 3.5, vijfde lid en art. 3.10, eerste lid, sub c.

⁴¹ Wnb, art. 3.2, zesde lid en art. 3.6, tweede lid.

De betreffende verbodsbepalingen zijn per soortgroep weergegeven in tabel 4. Deze tabel geeft tevens weer voor welke verboden en soortgroepen nu de aanvraag is ingediend op basis van de aanvullende informatie.

Tabel 4: Soorten en verbodsbepalingen

Soortgroep	verbodsbepaling	(opzettelijk) a. doden of b. vangen ^{42, 43, 44} of X. allebei	nesten, rustplaatsen en eieren opzettelijk vernielen, te beschadigen of weg te nemen ⁴⁵	Eieren van vogels rapen en onder zich hebben ⁴⁶	opzettelijk (ver)storen ^{47, 48}	vogels, herkenbare delen daarvan, daaruit verkregen producten, onder zich te hebben of te vervoeren ⁴⁹	eieren van deze soort opzettelijk te vernielen of te rapen ⁵⁰	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen ^{51, 52}	opzettelijk plukken en verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen ^{53, 54}	onder zich te hebben of te vervoeren ⁵⁵
Vogels			X			X				
Vleermuizen (art. 3.5)					X			X		X
Grondgebonden zoogdieren (art. 3.5)					X					X
Andere zoogdiersoorten (art. 3.10)					n.v.t.					n.v.t.
Amfibieën (art. 3.5)					X					X
Andere amfibieën (art. 3.10)					n.v.t.		n.v.t.			n.v.t.
Reptielen (art. 3.5)					X					X
Andere reptielen (art. 3.10)					n.v.t.		n.v.t.			n.v.t.
Vissen (art. 3.5)					X			X		X
Andere vissoorten (art. 3.10)					n.v.t.		n.v.t.	X		n.v.t.
Ongewervelden (art. 3.5)	X				X			X		X
Andere ongewervelden (art. 3.10)	X				n.v.t.		n.v.t.	X		n.v.t.
Planten (art. 3.5)									X	X
Andere plantensoorten (art. 3.10)									X	n.v.t.

Toelichting bij vermelding n.v.t.: voor de soorten, vallend onder art. 3.10 Wnb, is geen expliciet verbod opgenomen om eieren opzettelijk te vernielen of te rapen, voor het verstoren of om deze soorten onder zich te hebben of te vervoeren.

In de aanvullingen op de aanvraag beperkt Naturalis het verzoek voor het doden en vangen van alle beschermde diersoorten. De ontheffing voor dieren is alleen nodig voor het vangen en in beperkte aantallen doden van ongewervelden, met name beschermde insectensoorten.⁵⁶ Het verzoek om

⁴² Art. 3.1, eerste lid Wnb

⁴³ Art. 3.5, eerste lid Wnb

⁴⁴ Art. 3.10, eerste lid, sub a Wnb

⁴⁵ Art. 3.1, tweede lid Wnb

⁴⁶ Art. 3.1, derde lid Wnb

⁴⁷ Art. 3.1, vierde lid Wnb

⁴⁸ Art. 3.5, tweede lid Wnb

⁴⁹ Art. 3.2, zesde lid

⁵⁰ Art. 3.5, derde lid Wnb

⁵¹ Art. 3.5, vierde lid Wnb

⁵² Art. 3.10, eerste lid, sub b Wnb

⁵³ Art. 3.5, vijfde lid Wnb

⁵⁴ Art. 3.10, eerste lid, sub c Wnb

⁵⁵ Art. 3.6, tweede lid Wnb

⁵⁶ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 1 onder vraag 1.

voortplantingsplaatsen en rustplaatsen te beschadigen en te vernielen blijft wel staan voor alle beschermde soorten. Dat zijn met name de plekken waar vaak specifieke insectensoorten voorkomen. Ook moet voor sommige insectensoorten specifieke plekken beschadigd worden om een soort te vinden. Een voorbeeld is een soort die onder schors van een dode boom leeft.⁵⁷ Om een dergelijke soort te vinden is het verwijderen van stukken schors noodzakelijk. Tevens blijft de aanvraag betrekking houden op het verstoren van strikt beschermde soorten.

B1.4 Middelen waarvoor ontheffing wordt gevraagd

Naturalis beschrijft in het Activiteitenplan dat ontheffing wordt gevraagd voor het gebruik van een grote variatie aan vangmiddelen die niet selectief zijn.⁵⁸ In de aanvullende informatie worden de vangmiddelen beperkt tot vangmiddelen voor insecten.⁵⁹ Voor insecten wordt gebruik gemaakt van vallen, netten en kunstmatige lichtbronnen die qua gebruik en werking niet-selectief zijn. Het betreft de volgende middelen:

- Bodemvallen: dit is een bemonsteringsmethode voor bodemfauna waarmee gedurende langere tijd, en ook 's nachts de bodemfauna kan worden bemonsterd. Mogelijk vallen er ook beschermde dieren in deze vallen. Soms wordt zo'n val ook gebruikt in combinatie met speciaal materiaal, zoals dode takken of mest, om vooral dood hout bewoners of mestkevers te vangen.
- Aasvallen: selectieve bemonstering van insecten die op aasgeur afkomen. Er is een kleine kans dat ook een beschermde soort per ongeluk in zo'n val komt.
- Malaiseval: val voor vliegende insecten. Hier komen vooral vliegen, muggen en wespen in, maar ook wel eens wat insecten uit andere ordes zoals kevers, vlinders, gaasvliegen, etc. Hierbij zit een heel enkele keer ook een beschermde soort.
- Boomval: dit zijn vallen met vaak een lokstof waar vooral houtetende insecten op af komen, maar soms belanden er andere vliegende insecten in.
- Lichtval: een lamp trekt 's nachts vlinders en andere insecten aan, die vervolgens in een bak vallen. Soms is in die bak dodingsstof aanwezig en worden alle vangsten gedood, in andere gevallen moeten de monsters de volgende ochtend worden uitgezocht; maar dat is lastig als alles meteen wegvliegt. Bij zo'n lamp kan ook een laken worden opgehangen, maar daar wordt alleen selectief vanaf het laken handmatig bemonsterd.

Met een aantal verzamelmethoden voor insecten worden niet direct dieren gedood, maar wel verstoord en eerst massaal gevangen, vervolgens uitgezocht en bemonsterd. Het restant van de gevangen dieren laat de onderzoeker weer vrij. Dat gaat dan vooral om:

- Zuigval: met een zuigval wordt de bodem afgezogen met een soort stofzuiger. Daar kunnen beschermde insecten mee worden opgezogen. De soorten gaan niet dood, maar ze worden wel verstoord.
- Slepen: met een net door een kruidenrijke vegetatie gaan. Hiermee raken soms per ongeluk beschermde planten beschadigd.
- Kloppen: het afslaan van takken van bomen en struiken boven een klopscherm.
- Keverzeef: strooisel wordt gezeefd om insecten eruit te halen.

Verder wordt gebruik gemaakt van vlindernetten, planktonnetten, kornetten, panvallen, potvallen, zeven, kloppen, schaven en steekbuizen.⁵⁹

Voor de middelen klemmen, vallen, kooien en netten vraagt de stichting tevens ontheffing van het verbod om zich hiermee buiten gebouwen te bevinden.⁶⁰

⁵⁷ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 2 onder vraag 6.

⁵⁸ Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 4, onder 'vangmiddelen'. Ons kenmerk 2020/0357675.

⁵⁹ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 3.

⁶⁰ Wet natuurbescherming, art. 3.24, tweede lid, i.c.m. Besluit natuurbescherming, art. 3.10. Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 2, onder 'vangmiddelen'. Ons kenmerk 2020/0357675.

B1.5 Periode

Oorspronkelijk werd ontheffing gevraagd voor vijf jaar. In de aanvulling⁶¹ is dit aangepast naar een periode van tien jaar.

B1.6 Onderliggende documenten / informatie

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- Aanvraagformulier met de bijlage 'Overijssel Activiteitenplan Naturalis'⁶²,
- E-mail van 1 februari met drie documenten ter aanvulling⁶³:
  - reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel,
  - FF2016_ontheffing 2016-2020 (kenmerk FF/75A/2015/036),
  - 201118_Naturalis_besluit onderzoek en onderwijs RVO (referentie 9990003987601).
- E-mail van 5 februari 2021 met reactie op enkele vragen en origineel document ontheffing RVO (referentie 9990003987601).⁶⁴
- E-mail van 8 februari 2021 met verduidelijking van een antwoord.⁶⁵
- E-mail van 4 maart 2021 met reactie op vraag over 'onder zich hebben en vervoeren'.⁶⁶
- E-mail van 5 maart 2021 met reactie op vraag over vangmiddelen.⁶⁷

Verder is het volgende stuk bij de beoordeling betrokken:

- E-mail van 2 maart 2021 van RVO op vragen over de reikwijdte van de door hen afgegeven ontheffing.⁶⁸

B1.7 Aanvullende gegevens

Op 26 januari 2021 zijn aanvullende gegevens gevraagd.⁶⁹ Deze gegevens zijn op 1 februari 2021⁷⁰ ontvangen. Op ons verzoek zijn deze gegevens nader toegelicht via e-mails van 5⁶⁴, 8 februari⁶⁵, 4⁶⁶ en 5 maart⁶⁷ 2021.

B1.8 Conclusie noodzaak ontheffing

Tijdens het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek is er sprake van overtredingen van verbodsbepalingen. Dat wordt veroorzaakt door de wijze van onderzoek (vangen van dieren), maar ook door het gebruik van niet selectieve vangmiddelen⁷¹. Er is een ontheffing nodig om wetenschappelijk veldwerk te verrichten waarbij beschermde dieren worden gevangen, soms enkele exemplaren worden gedood, meegenomen en vervoerd. Tevens worden soms soorten opzettelijk verstoord en voortplantings- en rustplaatsen worden beschadigd of vernield. De weergegeven handelingen zijn nodig in het kader van voortdurende kennisontwikkeling van de biodiversiteit in Nederland.

Er is tevens een ontheffing nodig van het verbod om bepaalde vangmiddelen buitenshuis bij zich te hebben.⁷² Dit verbod geldt binnen deze aanvraag voor vallen/vangkooien en netten.

Van het verbod om beschermde vogelsoorten of strikt beschermde soorten onder zich te hebben en het vervoeren valt slechts beperkt onder de bevoegdheid van de provincie. Stichting Naturalis heeft een ontheffing van RVO, waarmee het bezit en het vervoeren van bewerkte beschermde diersoorten is

---

⁶¹ E-mail van 5 februari 2021, ons kenmerk 2021/0033634.

⁶² Ons kenmerk 2020/0357675.

⁶³ Ons kenmerk 2021/0028353.

⁶⁴ Ons kenmerk 2021/0033634.

⁶⁵ Ons kenmerk 2021/0033638.

⁶⁶ Ons kenmerk 2021/0060585.

⁶⁷ Ons kenmerk 2021/0061050.

⁶⁸ Ons kenmerk 2021/0057806.

⁶⁹ Ons kenmerk 2021/0011868.

⁷⁰ Ons kenmerk 2021/0028353.

⁷¹ Wet natuurbescherming, art. 3.4, eerste en vierde lid en art.3.9, eerste en derde lid.

⁷² Wet natuurbescherming, art. 3.24, tweede lid i.c.m. Besluit natuurbescherming, art. 3.10 en 3.11.

geregeld.⁷³ Binnen de bevoegdheid van de provincie valt het vervoeren en onder zich hebben van het onbewerkte dier en onbewerkte delen van beschermde planten.

In de volgende paragrafen toetsen wij of de ontheffing op basis van de wet verleend kan worden.

C TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

C1 Inhoudelijke beoordeling

C1.1 Beoordeling aanpak onderzoek

Naturalis hanteert een interne procedure voor het verrichten van veldwerk. Plannen hiervoor worden ter goedkeuring voorgelegd aan de wetenschappelijke directie. Het verzamelen van (met name beschermde) soorten wordt nauwlettend gevolgd; hierin voorziet het collectieregistratiesysteem en de jaarlijkse evaluatie. Het verzamelen van zeldzame en/of beschermde soorten wordt tot het hoogstnoodzakelijke beperkt.

De onderzoeksmethoden zijn erop gericht om zo min mogelijk van invloed te zijn op de staat van instandhouding van soorten. Korte en lange termijn effecten op beschermde soorten worden op grond van de voorhanden data vooraf beoordeeld en er wordt rekening mee gehouden bij de onderzoeksactiviteiten, in het bijzonder bij minder algemene en kwetsbare soorten met een beperkt verspreidingsgebied. Onderzoekers zijn ook bewust gehouden aan het zo beperkt mogelijk verzamelen. Als de omvang van de (lokale) populatie het niet toelaat, wordt er niet verzameld.⁷⁴

De mate waarin specimen worden verzameld richt zich met name op ongewervelden en insecten. Van de ongewervelde dieren, voornamelijk insecten, worden meestal één of enkele individuen verzameld. Meer exemplaren zijn vooral nodig als er genitaliën van beide geslachten nodig zijn voor determinatie of wanneer ook de populatie genetica bemonsterd wordt. Onderzoeksmethodes worden geoptimaliseerd per soort(groep) en zodanig opgezet dat deze zo min mogelijk nadeel voor de natuur veroorzaken, onder meer door de verzamelperiode te beperken. Daar waar mogelijk worden alternatieven gebruikt, zoals andere technieken, maar deze kunnen het verzamelen nog niet volledig vervangen:

- Voor met name insecten gebruikt Naturalis steeds meer waarneming met behulp van digitale camera's en automatische soortherkenning.
- Voor ongewervelde dieren worden zoveel mogelijk exemplaren uit ecologisch onderzoek bewaard, alsmede collecties die zijn aangelegd door amateur-onderzoekers.
- Verder werkt Naturalis aan het verbeteren van methodes die gebruik maken van eDNA, met name in natte milieu's.^{75, 76}

De onderzoekers gaan zéér zorgvuldig te werk en vermijden zoveel mogelijk dat er voortplantings- of rustplaatsen worden beschadigd. Dit wordt gedaan door te letten op seizoenen en door vooraf kennis te nemen van de situatie ter plekke. Toch is, om overal te kunnen bemonsteren, het soms onvermijdelijk dat plaatsen worden beschadigd of vernietigd. Om bijvoorbeeld kevers te vinden moet vaak schors van een dode boom worden gehaald, of het hout eruit gepulkt; dat is het verstoren van een (potentiele) broedplaats van beschermde soorten. Maar zonder dat verstoren is het niet mogelijk om dood-hout kevers te vangen. Daarnaast bevatten vaak nesten of vaste rustplaatsen interessante soorten ongewervelden.

⁷³ Besluit van 18 november 2020 met referentie 9990003987601 en de uitleg over de reikwijdte van dit besluit via email van 2 maart 2021 (ons kenmerk 2021/0057806).

⁷⁴ Aanvraagformulier, o.a. blz. 5 en Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 3-4. Ons kenmerk 2020/0357675.

⁷⁵ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 2 onder vraag 6.

⁷⁶ Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 2 en 3. Ons kenmerk 2020/0357675.

Bij het verzamelen van beschermde planten wordt de bestaande praktijk toegepast. Dat houdt het volgende in:

- a. Uitsluitend als het om een nieuwe vindplaats gaat die tenminste 1 km verwijderd is van de bekende vindplaatsen, zoals weergegeven in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF),
- b. Alleen als de populatie uit meer dan 25 bloeiende / vruchtzettende planten bestaat wordt één plant volledig (inclusief wortels) meegenomen als de plant max. 60 cm hoog is. Als het om grotere planten gaat worden representatieve delen van wortel, stengel, blad, bloeiwijze en vrucht meegenomen. Als het om een houtige soort gaat volstaat een enkele tak,
- c. Als de populatie uit 25 of minder bloeiende/vruchtzettende planten bestaat moeten de planten ter plekke in leven blijven. Dan wordt er zorg voor gedragen dat reproductie kan plaatsvinden. In dat geval verzameld de onderzoeker ten hoogste een zijtak met bladen, bloemen en vruchten. Er moet dan minimaal een blad en een bloem of vrucht worden verzameld.⁷⁷

Het onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoekers van Naturalis. Zij zijn opgeleid en ervaren in het onderzoek. Bij het onderzoek kunnen ook studenten zijn betrokken. Deze worden altijd begeleid door gekwalificeerde medewerkers van Naturalis.

Voor het onderzoek wordt ook samengewerkt met andere onderzoeksinstellingen of met organisaties van amateur-onderzoekers.⁷⁸

Onze reactie n.a.v. de aanpak van de onderzoeken

De weergegeven aanpak van de onderzoeken geeft blijk van een zorgvuldige afweging in de toe te passen onderzoeksmethoden en technieken. Door de brede scope van de aanvraag is volgens ons een verdere onderbouwing in dit stadium niet mogelijk. Dat kan pas bij elk concreet uitgevoerd onderzoek. Dit komt terug in de verplichte jaarrapportage.

In de aanpak van de onderzoeken missen wij wel de aandacht voor verspreiding van ziektekiemen en invasieve exoten. Daarom verplichten wij ter bescherming van amfibieën en reptielen via voorschrift 11 het toepassen van het desinfectie protocol van Ravon bij veldonderzoek in en nabij water of een vergelijkbaar eigen hygiëneprotocol. Hierbij zijn steeds de meest recente wetenschappelijke inzichten geldend. Vanuit dezelfde zorg om verspreiding van ziektekiemen te voorkomen leggen wij in voorschrift 7 vast dat het niet is toegestaan om gevangen dieren naar een andere plek dan de vangplek te verplaatsen om deze daar weer uit te zetten.

Aanvullend leggen wij de ontheffinghouder in voorschrift 12 op dat de profielen van schoeisel en van banden van vervoersmiddelen gereinigd moeten worden, voordat de onderzoeker een onderzoekslocatie verlaat. We doen dit om ongewenste verspreiding van invasieve exoten zo veel mogelijk te voorkomen. Deze exoten verdringen de inheemse flora. Dit voorschrift geldt voor elke onderzoekslocatie.

Voor de duidelijkheid naar de ontheffinghouder en de gebruikers van deze ontheffing leggen we in voorschrift 10 de bestaande praktijk bij het verzamelen van (delen) van beschermde planten vast.

C1.2 Beoordeling (vang)middelen

Aanvraag ontheffing vangmiddelen

In de aanvullende informatie op de aanvraag heeft Naturalis aangegeven welke vangmiddelen bij de onderzoeken naar ongewervelden eventueel ingezet worden (zie ook paragraaf B1.4). Het toe te passen vangmiddel is onder andere afhankelijk van de betrokken soort(-en) en typen leefgebied. Het doel daarbij is om zo min mogelijk verstoring of schade aan een soort of gebied toe te brengen.

Veel van de weergegeven vangmiddelen zijn de enige manier om bepaalde groepen van insecten goed te bemonsteren. De meeste insecten soorten zijn minder dan 4 mm groot en kunnen niet op het oog gevangen worden.

⁷⁷ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 4 onder vraag 11.

⁷⁸ Bijlage bij aanvraagformulier: Overijssel Activiteitenplan Naturalis, blz. 3. Ons kenmerk 2020/0357675.

Er zijn verschillende vangmethoden waarbij ongewervelden in een vloeistof terecht komen die hen meteen doodt.⁷⁹ Het gaat om de middelen ethylacetaat, alcohol en bevriezen.⁸⁰ Tevens worden ethyleenglycol en zout water toegepast als dodingsmiddel.⁸¹

Onze reactie op aangevraagde vangmiddelen

Bij het gebruik van niet selectieve vangmiddelen is terughoudendheid geboden. Het gebruik van deze middelen is wettelijk verboden, onder andere doordat zij ook een bedreiging (kunnen) vormen voor de staat van instandhouding van in het wild levende dieren.

De diversiteit aan vangmiddelen voor ongewervelden is betrekkelijk groot. Afhankelijk van het te gebruiken vangmiddel worden alle dieren soms in het vangmiddel gedood. Hoewel de vangmethode per soort(groep) geoptimaliseerd is, voorkomt dit niet dat ongewild ook andere soorten ongewervelden daarbij gedood worden.

Voor zover het vangmiddelen in combinatie met een dodingsmiddel betreft, is een zorgvuldige afweging nodig van de locaties waar deze vangmiddelen worden ingezet. Van de beschermde ongewervelden zijn veel soorten volgens de verschillende Rode lijsten Nederland bedreigd of ernstig bedreigd in hun voortbestaan. Hoewel in de antwoorden op onze aanvullende vragen wordt aangegeven dat in bedreigde populaties nooit wordt verzameld geeft dat nog geen zekerheid dat beschermde ongewervelden niet in een val terecht komen met dodende vloeistof. Hoewel dat naar verwachting nooit is uit te sluiten kan de kans daarop wel verkleind worden. Door geen vallen met dodingsmiddelen te plaatsen in terreinen, waarvan bekend is dat daar beschermde soorten voorkomen, die volgens de Nederlandse Rode lijst bedreigd of ernstig bedreigd zijn in hun voortbestaan, wordt het risico verkleind.

Door alle informatie die Naturalis al gebruikt om het veldonderzoek voor te bereiden kan deze afweging eenvoudig meegenomen worden. Wij leggen deze beperking in gebruik van vangmiddelen vast in voorschrift 8.

Buiten gebouwen vangmiddelen bij zich hebben

In de aanvraag wordt tevens toestemming gevraagd om verschillende vangmiddelen buiten gebouwen bij zich te hebben. Dit verzoek is gebaseerd op de Wnb⁸² waarin hiervoor een verbod is opgenomen. Het gaat in dit geval om vallen, vangkooien en netten.

Door de wijziging in de aanvraag zijn de vangmiddelen beperkt tot middelen om ongewervelden (insecten) te vangen. Bij de vangmiddelen die de term 'net' dragen gaat het onder andere om een stok met daarop een ronde of 5-hoekige ring waar een 'netje' aan vast zit (vlindernet, planktonnet, sleepnet). De diameter van deze 'netjes' variëren tussen de 30 en 50 cm. Deze middelen zijn niet geschikt en niet bedoeld om vogels (of andere gewervelde dieren) mee te vangen. Ze zijn te klein en niet stevig genoeg om grotere en zwaardere dieren mee te vangen. Deze netconstructies vallen niet onder de verboden middelen als bedoeld in het besluit natuurbescherming.⁸³

Bij de andere niet selectieve vangmiddelen, die onder het verbod vallen om buiten gebouwen bij zich te hebben, gaat het om vallen en vangkooien⁸⁴. De wet en het besluit geven geen nadere invulling van deze termen, waardoor ook de constructies voor het vangen van ongewervelden (insecten) hier onder vallen.

De aangevraagde vangmiddelen zijn nodig voor het onderzoek naar ongewervelden. Voor zover er alternatieve methoden zijn worden deze ook ingezet volgens de aanvraag. Deze alternatieve methoden zijn niet voldoende om de doelstellingen voor het onderzoek te bereiken. Wij geven daarom een ontheffing om deze middelen buiten bij zich te hebben, als deze aantoonbaar nodig zijn voor het uit te voeren onderzoek.⁸⁵

⁷⁹ E-mail van 4 maart 2021, ons kenmerk 2021/0060585.

⁸⁰ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 2 onder vraag 4.

⁸¹ Reactie op concept-voorschriften, e-mail van 25 maart 2021, ons kenmerk 2021/0086068.

⁸² Wet natuurbescherming, art. 3.24, tweede lid i.c.m. Besluit natuurbescherming, art. 3.10 en 3.11.

⁸³ Besluit natuurbescherming art. 3.10, onder g.

⁸⁴ Bodemval, aasval, malaiseval, boomval, lichtval, zuigval panval, potval, kornet.

⁸⁵ Op basis van Wet natuurbescherming, art. 3.25, vierde lid.

C1.3 Jaarlijkse plicht om te rapporteren

Jaarlijks rapportage over de uitgevoerde onderzoeken is nodig vanuit de rapportageplicht over verleende ontheffingen aan de Europese commissie. Concreet moet u het volgende rapporteren:

- per onderzoek de locatie (naam gemeente) en datum van uitvoering;
- per onderzoek het doel daarvan;
- per onderzoek de gebruikte vangmiddelen/-methoden;
- per onderzoek de aantallen verstoorde c.q. gedode individuen van een soort (ook als er geen sprake is van opzet);
- per onderzoek het aantal verstoorde of vernielde rust- en verblijfplaatsen van een soort.

Deze zaken geeft u in een spreadsheet per onderzoek en per gemeente weer.

Deze rapportageplicht is in voorschrift 13 weergegeven. De rapportage van een jaar stuurt u ons voor 15 februari van het daarop volgend jaar toe.

Deze rapportages zijn tevens relevant als vinger aan de pols voor het bevoegd gezag. Als ze daar aanleiding voor geven treden wij met u daarover in overleg. Als het nodig is passen wij de ontheffing aan als daar aanleiding voor is, onder andere op basis van de rapportages.

C1.4 Alternatievenafweging

Naturalis verzorgt de basis voor de (genetische) monitoring van de Nederlandse biodiversiteit. En zij probeert hiervan een representatief actueel beeld te documenteren. Doel van de verzameling is ook een documentatie te hebben van de Nederlandse biodiversiteit voor huidig en later onderzoek. Voor zover mogelijk worden alternatieve onderzoeksmethoden gebruikt voor het vangen en doden van exemplaren van soorten. Deze alternatieve technieken vormen echter geen volledige vervanging voor het verzamelen van gegevens.

Wij onderschrijven dat alternatieve technieken geen volledige vervanging vormen voor het verzamelen van specimen. Om de doelstellingen van het project te bereiken zijn er geen volwaardige andere alternatieven beschikbaar.

C1.5 Wettelijk belang

In het aanvraagformulier heeft u drie wettelijke belangen aangekruist. Het wetenschappelijk onderzoek is volgens de aanvraag nodig:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van soorten of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten.

U geeft aan dat kennisontwikkeling van de biodiversiteit van groot belang is voor tal van aspecten die direct van invloed zijn op het welzijn van de mensheid: voor voedselvoorziening, volksgezondheid en ter bescherming van flora en fauna.

Wij zijn van oordeel dat deze wettelijk belangen voldoende zijn aangetoond. Uit eerder uitgevoerde onderzoeken ten behoeve van onder andere voedselvoorziening, volksgezondheid, wilde diersoorten en plantensoorten blijkt steeds opnieuw het belang van beschikbaar onderzoeksmateriaal.

C1.6 Beoordeling staat van instandhouding

De onderzoeksmethode is erop gericht om zo min mogelijk van invloed te zijn op de staat van instandhouding van soorten. Korte en lange termijn effecten op beschermde soorten worden op grond van de beschikbare data vooraf beoordeeld en er wordt rekening mee gehouden bij de onderzoeksactiviteiten. Daarbij is er extra aandacht voor minder algemene en kwetsbare soorten met een

beperkt verspreidingsgebied. Onderzoekers zijn ook bewust gehouden aan het zo beperkt mogelijk verzamelen. Als de omvang van de (lokale) populatie het niet toelaat, wordt er niet verzameld. Hierop wordt streng toegezien.

Uw experts gaan altijd na of een bepaalde populatie al dan niet met uitsterven bedreigd is. Vaak is deze kennis paraat, soms wordt daarvoor de NDFF gebruikt of andere bronnen. Specimen van bedreigde populaties worden nooit verzameld.⁸⁶

In onze reactie op de voorgenomen vangmiddelen⁸⁷ wijzen we op de gevaren van vangmiddelen in combinatie met een dodingsmiddel. De locaties waar deze vangmiddelen worden ingezet vragen altijd een zorgvuldige afweging. Ook als het niet de intentie is om een beschermde soort te vangen moet voorkomen worden dat onbedoeld lokale populaties beschermde ongewervelden in hun voortbestaan worden geschaad. Daarom is het voorschrift 8 opgenomen dat dergelijke vallen met dodingsmiddelen niet in terreinen mogen worden gebruikt waar bedreigde en ernstig bedreigde beschermde ongewervelde voorkomen. Dat verbod geldt voor zover het lok- of vangmiddel ook die (ernstig) bedreigde soorten aantrekt.

Door de overige interne afwegingen bij Naturalis ter voorbereiding van het uitvoeren van veldwerk wordt de staat van instandhouding van andere beschermde ongewervelden voldoende geborgd.

C1.7 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb⁸⁸ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging.

Wij zien in dit geval geen aanleiding voor een andere afweging op de aanvraag voor een ontheffing.

C1.8 Eindconclusie toetsing

De gevraagde ontheffing van de verbodsbepalingen verlenen we voor zover dat niet onder de ontheffing van het Rijk valt. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten worden niet aangetast. Bij elk ecologisch veldonderzoek worden zoveel mogelijk alternatieve technieken gebruikt die het vangen en doden van soorten overbodig maken. Deze alternatieve technieken vormen geen volledige vervanging voor het verzamelen van specimen. Volwaardige andere alternatieven hiervoor zijn niet beschikbaar. Er is een wettelijk belang aanwezig om de negatieve effecten op de betrokken soorten te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.

C1.9 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb⁸⁹. De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving.

C2 Adviezen

C2.1 Bespreking van adviezen

Burgemeester en Wethouders van alle gemeenten in de Provincie Overijssel zijn in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen op de aanvraag. Alleen gemeente Zwolle heeft ons een reactie toegestuurd op 20 januari 2021⁹⁰.

Gemeente Zwolle adviseert ons om de geldigheidsduur van de ontheffing te beperken tot 3 jaar in plaats van de gevraagde 5 jaar. Dit advies is ingegeven door de huidige algemene slechte staat van de biodiversiteit in het algemeen. Het is volgens de gemeente daarom belangrijk om zo weinig mogelijk

⁸⁶ Aanvullende informatie, e-mail van 1 febr. 2021, ons kenmerk 2021/0028353, document 'Reactie Naturalis op 20210121_i_Vragen Overijssel', blz. 1 onder vraag 1.

⁸⁷ Zie paragraaf C1.2.

⁸⁸ Art. 1.10, derde lid Wnb.

⁸⁹ Art. 1.11, eerste en tweede lid Wnb.

⁹⁰ EDO-kenmerk 2021/0016630.

soorten te beschadigen. De gemeente Zwolle is heel erg terughoudend met het doden van dieren. Door een kortere looptijd van de ontheffing is het doden van beschermde soorten over drie jaar misschien niet meer nodig door de ontwikkelingen van nieuwe technieken.

Onze reactie op het advies van gemeente Zwolle

Wij onderschrijven de zorgen van gemeente Zwolle. De reactie is echter gebaseerd op de oorspronkelijke aanvraag. In die aanvraag was er sprake van het verzoek van een ontheffing voor o.a. het verbod om beschermde soorten te doden en vangen. Daarbij sprak de aanvraag over alle beschermde soorten.

Door de aanvullende informatie is de aanvraag gewijzigd. De stichting Naturalis richt zich de komende tien jaar met name op het verzamelen van specimen van ongewervelden. En dan meer specifiek met name op de groep insecten. Het betreft een zeer soortenrijk groep, waarvan een beperkt deel beschermd is.

De stichting Naturalis hanteert een streng intern protocol bij het uitvoeren van veldonderzoek. De aantallen specimen die actief verzameld worden is beperkt. En zij waarborgen dat bedreigde populaties nooit worden verzameld.

Wij versterken dit door tevens een verbod op te nemen in de voorschriften om vangmiddelen met een dodingsmiddel in te zetten binnen gebieden waarvan bekend is dat daar bedreigde en ernstig bedreigde beschermde ongewervelden voorkomen. Dat verbod geldt voor vangmiddelen die onbedoeld ook deze (ernstig) bedreigde soorten aantrekt.

Zowel de interne procedures bij Naturalis als ons besluit zorgen er voor dat de huidige biodiversiteit niet door de uit te voeren onderzoeken wordt aangetast. Daarnaast leggen we tevens een rapportageplicht op over onder andere de aantallen gedode beschermde soorten. Beperking van de duur van de ontheffing is volgens ons daarom niet nodig.

D Slotconclusie

Er zijn geen belemmeringen om de aangevraagde ontheffing voor het doen van wetenschappelijk onderzoek in de provincie Overijssel te verlenen. Om de bescherming van natuurwaarden zo goed mogelijk te borgen zijn aan de ontheffing voorschriften verbonden.

BIJLAGE 3 – Stichting Naturalis 'het verzamelen van dieren en planten in deze tijd'.

Het verzamelen van dieren en planten in deze tijd standpunt Naturalis Biodiversity Center - versie 04 juli 2018

Wetenschappelijk onderzoek naar biodiversiteit

Onderzoek naar biodiversiteit is van levensbelang. De natuur is wonderlijk en prachtig en verdient daarom alleen al onze bescherming. Maar we hebben de natuur ook nodig. Voor een duurzame wereld is biodiversiteit onmisbaar - voor voldoende voedsel, voor medicijnen, voor schoon water, voor een gematigd klimaat. Het onderzoek van Naturalis zorgt ervoor dat we biodiversiteit begrijpen en daardoor beter kunnen beschermen.

Kennis van soorten - dieren en planten - en hun samenhang is onmisbaar om biodiversiteit te begrijpen en te beschrijven. Veel leefgebieden staan onder druk. Veel soorten sterven uit. Door toedoen van de mens, door veranderingen in het klimaat of door de natuurlijke concurrentie tussen soorten. Het is een race tegen de klok om alle soorten op aarde te beschrijven.

Historie en functie van verzamelen

Het verzamelen en nauwgezet beschrijven van soorten gebeurt al eeuwen. De biologen van nu bouwen op de kennis die is opgebouwd. Ze vormen zich een beeld van de biodiversiteit op aarde en van de manier waarop die in de loop van de tijd verandert. Naturalis beschikt over een van de grootste natuurhistorische collecties van dieren- en plantensoorten ter wereld. Die collectie fungeert als een tijdmachine: de dieren en planten in de collectie maken onderzoek mogelijk naar biodiversiteit in verleden, heden én toekomst.

De functie van het verzamelen van dieren en planten is in de loop van de eeuwen veranderd. In de zestiende en zeventiende eeuw was het verzamelen van exotische dieren en planten in Europa vooral een manier van vorsten en vermogenden om hun rijkdom en eruditie te laten zien. In de achttiende en negentiende eeuw verschoof de functie van het verzamelen onder invloed van de Verlichting en het werk van onderzoekers als Linnaeus stap voor stap in de richting van de wetenschap. In de negentiende eeuw speelden ook economische factoren een grote rol bij het verzamelen van dieren, planten en mineralen: de wereld werd afgezocht naar waardevolle producten en ertsen. In de loop van de twintigste en eenentwintigste eeuw is de functie van verzamelen weer veranderd: in deze tijd ligt de nadruk op de *analyse* van de informatie die in de collecties ligt opgeslagen en op de verbinding daarvan met maatschappelijke vraagstukken.

Dat neemt niet weg dat nog steeds overal in de wereld op grote schaal planten en dieren worden verzameld en beschreven. Dat moet ook, want natuurhistorische onderzoeksinstellingen moeten zich steeds een actueel beeld vormen van de ontwikkeling en de verschuivingen van de biodiversiteit. Bovendien zijn er van de naar schatting 10 miljoen soorten slechts 2 miljoen bekend, waardoor het beschrijven van nieuw gevonden soorten van groot belang blijft.

Zorgvuldig omgaan met de natuur

Naturalis vindt het, als beheerder van de nationale natuurhistorische collectie, vanzelfsprekend regelmatig stil te staan bij de manier waarop die collectie tot stand is gekomen en nog steeds wordt uitgebreid. Want een deel van de collectie is weliswaar eeuwen oud, maar ook aan de collectie van Naturalis worden nog regelmatig nieuwe dieren en planten toegevoegd. En net zoals de functie van verzamelen in de loop van de tijd is verschoven naar het beantwoorden van wetenschappelijke en maatschappelijke vraagstukken, zijn de methoden van het verzamelen van dode dieren en planten onlosmakelijk verbonden met de tijd. De eenentwintigste eeuw biedt een scala aan nieuwe technieken die veel informatie kunnen opleveren zonder dat dieren en planten daarvoor gedood hoeven te worden.

In dit standpunt legt Naturalis vast hoe de organisatie wil omgaan met het doden van dieren en planten in verhouding tot de wetenschappelijke en maatschappelijke opdracht om biodiversiteit te onderzoeken en tot de morele verantwoordelijkheid ten opzichte van levende organismen en kwetsbare ecosystemen.

Want zorg voor de natuur is óók zorgvuldig afwegen wanneer de schade aan die natuur groter is dan de opbrengst voor de wetenschap.

Afweging van belangen

Ook al behoort onderzoek op basis van specimen van dode dieren en planten tot de wetenschappelijke gereedschapskist van onderzoekers, het doden van een dier of het verzamelen van een plant is een handeling die je goed moet kunnen uitleggen. Dat geldt voor het verzamelen van dieren en planten die we al kennen, maar ook voor het verzamelen van nieuwe soorten.

Om soorten of ecosystemen te kunnen beschermen, is het nodig om te weten welke soorten er zijn, hoe ze leven en hoe ze zich tot elkaar verhouden. Pas dan kun je nadenken over effectieve maatregelen voor bescherming en behoud. Biologen spelen zo een essentiële rol in het begrijpen en het behouden van de natuur. Maar diezelfde biologen moeten ook stilstaan bij de schade die ze zelf zouden kunnen berokkenen. Het doden van een dier is altijd een grote verantwoordelijkheid. Voor het doden van zoogdieren, vogels of reptielen geldt dat extra sterk, iedere bioloog zal dat aanvoelen en in de samenleving groeit de weerstand hiertegen. Het doden van kleine dieren, zoals insecten, voelt meestal als minder bezwaarlijk, net als het verzamelen van planten. Maar waar is dat gevoel op gebaseerd?

Het draait bij het verzamelen van dieren en planten om een afweging van belangen. Het verzamelen heeft als doel om onze kennis van de natuur te vergroten om die natuur zo goed mogelijk te kunnen beschermen. Om dat te doen moeten we ingrijpen in die natuur en daarmee juist het tegengestelde doen van wat we beogen: we brengen schade toe aan die natuur. Het gaat dus om het afwegen van de korte termijn-schade tegen de lange termijnwinst. Om die afweging te kunnen maken, moeten wetenschappers zich vooral richten op de vraag hoe groot die korte termijn-schade is. Daarbij speelt de reproductieve strategie van soorten een groot belang.

Zo leven insecten leven vaak heel kort en is de strategie van hun soorten erop gericht om zoveel mogelijk nakomelingen voort te brengen, waarvan het grootste deel snel sterft en zich niet voortplant. Populaties groeien daardoor snel en nemen even snel weer af. De invloed van het wegvangen van enkele exemplaren is verwaarloosbaar. Bij zoogdieren, reptielen en vogels ligt dit anders. Olifanten bijvoorbeeld investeren alles in een klein aantal nakomelingen die daarom koste wat kost moeten overleven. De populaties groeien langzaam en zullen in natuurlijke omstandigheden ook langzaam afnemen. Dat betekent dat het bij het verlies van slechts een klein aantal individuen tientallen jaren kan duren voordat in de populatie zo'n verlies weer is goed gemaakt - als dat al lukt. Voor planten geldt een soortgelijke belangenafweging: de impact van het afknippen van een tak is beperkt. Maar het omzagen van een complete boom kan wél een grote invloed hebben op de ontwikkeling van de soort of van andere soorten binnen het ecosysteem.

Nieuwe technieken in de taxonomie

Naturalis vindt dat iedereen *altijd* moet nadenken of het doden van dieren en planten nodig is, zeker nu zich nieuwe technieken hebben aangediend die zonder dieren en planten te doden toch waardevolle soorteninformatie opleveren.

Was er vroeger geen andere methode om een soort te beschrijven dan een exemplaar te vangen, te doden en gedetailleerd te beschrijven, tegenwoordig zijn er ook andere methoden en technieken te gebruiken. Foto's en DNA maken het mogelijk om dieren te determineren zonder een fysiek exemplaar in handen te hebben; om DNA te verkrijgen zijn achtergelaten veren, poep of haar vaak al voldoende. Aan de hand van de foto's kunnen we vastleggen hoe een dier of plant eruit ziet en ook de maten en vorm bepalen. Foto's en DNA leveren daarmee in principe alle informatie op die nodig is voor het identificeren of beschrijven van een soort.

Met deze ontwikkeling is er een alternatief ontstaan om dieren te beschrijven. Dat neemt niet weg dat het bezit van een fysiek exemplaar wetenschappelijk gezien altijd de voorkeur verdient: behalve de identificatie van de soort zijn er immers nog vele andere eigenschappen en kenmerken die zich niet laten vastleggen op een foto of zichtbaar zijn in het DNA. Maar de nieuwe technieken bieden ons dat alternatief in situaties waarin het doden van een dier of plant onvoldoende wetenschappelijk belang heeft of morele

bezwaren met zich meebrengt. Dit laatste zal vooral aan de orde zijn wanneer het gaat om (nieuwe) soorten zoogdieren, vogels of amfibieën. Hoewel dit op zichzelf al een zeer zeldzaam fenomeen is geworden, komt het nog steeds voor en is het van belang om over het verzamelen van die dieren een duidelijk standpunt in te nemen.

Ijken aan normen van deze tijd

Naturalis ambieert een vooraanstaand nationaal en internationaal instituut te zijn. Daar hoort bij dat wij een standpunt innemen over de culturele en morele aspecten van ons werk. De aard van dit vraagstuk - de mogelijke onwenselijke invloed van onderzoeksmethoden die uiteindelijk moeten bijdragen aan de bescherming van biodiversiteit en het morele ongemak dat daarmee gepaard gaat - maakt dat Naturalis zich verplicht voelt onderzoeksmethoden steeds weer te ijken aan de wetenschappelijke én maatschappelijke normen van deze tijd.

Naturalis staat voor zorgvuldige omgang met de natuur - dat is ook de boodschap die Naturalis uitdraagt via de talrijke publieksactiviteiten. Onze onderzoekspraktijk moet daarbij aansluiten. Naturalis zal dit standpunt intern, nationaal en internationaal - in gesprekken met vakgenoten - uitdragen.

In gesprek

Naturalis gaat intern op uitnodiging van de wetenschappelijke directie in gesprek over dit standpunt; met de wetenschappelijke staf wordt onder meer besproken hoe dit standpunt in de praktijk uitwerkt en welke vragen rondom onderzoek hiermee nog niet beantwoord zijn. Naturalis zal het standpunt delen met de andere grote natuurhistorische instituten in Europa en Noord Amerika.

Het standpunt in het kort

- Kennis van soorten - dieren en planten - en hun samenhang is onmisbaar om biodiversiteit te begrijpen en te beschrijven.
- Zorg voor de natuur is óók zorgvuldig onderzoek doen: zorgvuldig afwegen wanneer de directe schade aan de soort of het ecosysteem groter is dan de opbrengst voor wetenschap en het behoud van de natuur.
- Iedereen moet *altijd* nadenken of het doden van dieren of planten nodig is. Wetenschappers staan daarbij voor een afweging van belangen.
- De wetenschap moet zich openstellen voor een gesprek over het structureel incorporeren van nieuwe technieken in de formele beschrijving van nieuwe soorten waarvan het doden een te grote belasting oplevert voor de natuur of grote morele bezwaren met zich meebrengt.
- Wanneer nieuwe of bestaande soorten worden gevonden waarvan het doden van een of meer individuen een grote invloed heeft op de omvang van de populatie of morele bezwaren met zich meebrengt, kiezen wij ervoor af te zien van het verzamelen van specimen en gebruik te maken van niet-invasieve technieken, zoals fotografie en het verzamelen van DNA-sporen. Dit zal in de praktijk vooral, maar niet uitsluitend, voorkomen bij het verzamelen van zoogdieren, vogels en amfibieën.

BIJLAGE 4 – Wet natuurbescherming beschermde ongewervelden art. 3.5, eerste lid

Het gaat om alle soorten die genoemd worden in bijlage IV Habitatrichtlijn, bijlage II Verdrag van Bern en/of bijlage I Verdrag van Bonn.

Weekdieren⁹¹

- Platte schijfhoorn (KW)
- Bataafse stroommossel (VN)

Kevers

- Brede geelrandwaterkever
- Gestreepte waterroofkever
- Heldenbok
- Vermiljoenkever
- Juchtleerkever

Libellen⁹²

- Bronslibel (VN)
- Gaffellibel (BE)
- Gevlekte witsnuitlibel (KW)
- Groene glazenmaker (KW)
- Noordse winterjuffer (EB)
- Oostelijke witsnuitlibel (VN)
- Rivierrombout
- Sierlijke witsnuitlibel (VN)

Vlinders⁹³

- Apollovlinder
- Boszandoog
- Donker pimperlblauwtje (EB)
- Grote vuurvlinder (EB)
- Pimperlblauwtje (EB)
- Teunisbloempijlstaart
- Tijmblauwtje (VN)
- Zilverstreephooibeestje (VN)

Planten⁸¹

- Drijvende waterweegbree (KW)
- Groenknolorchis (BE)
- Kruipend moerasscherm (EB)
- Zomerschroeforchis (VN)
- Geel schorpioenmos (BE)
- Kleine vlotvaren (VN)
- Liggende raket (VN)
- Tonghaarmuts (GE)

---

⁹¹ Rode lijst NL Land- en zoetwaterweekdieren 2004

⁹² Rode lijst NL libellen 2019

⁹³ Rode lijsten NL flora en fauna 2016

BIJLAGE 5 – Desinfectie protocol veldwerk, RAVON

April 2020

Achtergrond

De huidziekte **chytridiomycose**, veroorzaakt door de schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* (Bd) en *B. salamandrivorans* (Bsal), veroorzaakt wereldwijd massale sterfte onder amfibieën, ook in Europa en in Nederland. In Nederland is de vuursalamander door introductie van de invasieve schimmel Bsal bijna uitgestorven. De schimmel is ook bij kamsalamander, Alpenwatersalamander en kleine watersalamander vastgesteld en kan sterfte bij deze soorten veroorzaken. Ook is vanaf 2010 **ranavirus** op meerdere plaatsen in Nederland aangetoond. Er zijn verschillende varianten van het ranavirus die ziekte kunnen veroorzaken bij vissen, amfibieën of reptielen. Ook herpesvirussen, *Saprolegnia*, *amphibiothecum* en nog vele andere ziekteverwekkers kunnen ziekte en sterfte bij amfibieën veroorzaken. Bovengenoemde amfibieziektes zijn niet schadelijk voor mensen.

Er komt steeds meer kennis over en belangstelling voor ziektes bij amfibieën die populaties kunnen bedreigen. Het is voornamelijk evident dat de mens een belangrijke rol speelt als verspreider van ziektes. Ongemerkt kunnen aan schoenzolen, schepnetten en emmers ziekteverwekkers van de ene naar de andere locatie worden gebracht. Om die reden kunnen activiteiten in het veld een potentieel risico vormen voor amfibieën.

Eenvoudige desinfectiemaatregelen die kleding en veldmaterialen ontsmetten zijn zeer effectief in het verminderen van de verspreiding van ziekteverwekkers naar nu nog 'schone' gebieden. In dit advies treft u eenvoudige, preventieve maatregelen aan die u kunt nemen. Dit advies richt zich alleen op de 'standaard' veldonderzoeksmethoden. Bij het verplaatsen van dieren is ook een grote kans op het verspreiden van ziektes. Wanneer herintroducties, verplaatsingen van dieren, etc. uitgevoerd worden gelden strengere hygiëne-eisen.

Het wordt aangeraden óók veldmaterialen te desinfecteren die gebruikt worden bij andere werkzaamheden in aquatische milieus, zoals o.a. onderzoek naar vissen, macrofauna en waterplanten.

© T. Stark (RAVON)

© T. Stark (RAVON)

© T. Stark (RAVON)

Referenties:

Johnson, M. L., et al. (2003). DOI: [10.3354/dao057255](https://doi.org/10.3354/dao057255)

Van Rooij, P., et al. (2017). DOI: 10.1371/journal.pone.0186269

Contact met RAVON: ziektes@ravon.nl

Advies:

- Hanteer amfibieën alleen als het echt noodzakelijk is. Er zijn geen beperkingen in het veld, zolang u voorzorgsmaatregelen neemt.
- Neem ook hygiënemaatregelen in acht als u met vissen, aquatische macrofauna, waterplanten of met reptielen in vochtige terreinen werkt (en de amfibieën ongemoeid laat).
- Amfibieën moeten altijd weer op de exacte vangstlocatie worden losgelaten.
- Als uw handen in contact komen met water of met amfibieën moeten wegwerphandschoenen (poederloos) worden gedragen. Nitril handschoenen (Eco Nitrile PF250) worden aangeraden vanwege het afdodend effect op Bd en Bsal. Neem ook desinfecterende handgel (ongeparfumeerd) mee.
- Alle materialen die tussen verschillende locaties¹ gebruikt worden, moeten worden gedesinfecteerd.
- Als u het water in bent gelopen, of contact hebt gemaakt met het water (of modder), moeten schoenen/laarzen/waadpak worden gedesinfecteerd.
- Parkeer uw auto iets verderop op een verhard pad en niet op (zachte modderige) vegetatie.
- Bd overleeft een korte periode (4 uur) van droogte niet, maar ranavirus en Bsal kunnen wel langer in leven blijven op droge oppervlakten. Het 4 uur laten drogen van je veldmaterialen tussen veldbezoeken door is dus voldoende effectief tegen Bd, maar niet volledig tegen ranavirus en Bsal.
- Dode en/of zieke amfibieën hebben een grote kans op de aanwezigheid van amfibieziektes en moeten daarom voorzichtig behandeld worden. Hanteer ze enkel met handschoenen, rapporteer zieke dieren en neem dode dieren mee (in een dubbele plastic zak). Neem bij het aantreffen van dode salamanders direct contact op met RAVON en meld ook vondsten van ziek uitziende dieren. Let op: het meenemen van dieren kan enkel wanneer u daarvoor een geldige ontheffing heeft. Neem contact op met RAVON voor meer informatie.

Reinigen en desinfecteren:

- Gebruik bij voorkeur 2 (of meer) sets materialen, zodat er geen chemicaliën gebruikt hoeven te worden in het veld.
- Borstel plantenresten, modderkluiten, etc. af op de veldlocatie.
- Spoel met water. Water uit een poel of vijver is prima. Zorg dat de materialen zo schoon mogelijk zijn.
- Desinfecteer materialen op onderstaande manier, bij voorkeur thuis, en anders op ruime afstand van het oppervlaktewater en probeer geen residu in het milieu te laten komen. Gebruik bijvoorbeeld een emmer of bak om in te desinfecteren en voer de oplossing thuis op de voorgeschreven manier af.
- Aangeraden ontsmettingsmiddelen zijn Virkon S (1% oplossing, gedurende ten minste 2 min.), bleek (minimaal 4% natriumhypochloriet) en 70% ethanol of spiritus (85% ethanol)². De minimale inwerktijd voor natriumhypochloriet en ethanol is respectievelijk 5 en 1 minuut. Gebruik altijd verse oplossingen.
- Spoel de materialen na desinfectie goed na met schoon (leiding)water.
- Was uw handen met een desinfectans en/of desinfecteer uw handen met een ongeparfumeerde desinfecterende handgel, verkrijgbaar bij vrijwel alle supermarkten en drogisten.

¹ Een locatie wordt gedefinieerd als een unieke poel of een bekensysteem die/dat niet in directe verbinding staat met ander oppervlaktewater.

² Niet alle middelen mogen buitenhuis gebruikt worden en de regelgeving hieromtrent verandert regelmatig, houd hier rekening mee bij het te gebruiken ontsmettingsmiddel. Het is enkel toegestaan Virkon S te gebruiken in 'ruimtes bestemd voor het verblijf van mensen', en dus niet in de open lucht.